

دانشگاه باقر العلوم
(صدر دینی - عصر انسانی)

دانشگاه باقر العلوم «علیه السلام»

دانشکده: علوم سیاسی، اجتماعی و تاریخ

پایان نامه جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد

رشته: جامعه‌شناسی

عنوان:

شاخصه‌های فرهنگی جامعه مطلوب

از دیدگاه قرآن و روایات

استاد راهنما:

حجه الاسلام دکتر تقی زاده داوری

استاد مشاور:

حجه الاسلام دکتر خانمحمدی

نگارش:

سید علی هاشمی

1388

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تقدیم به ساحت مقدسه کریمه اهل بیت
حضرت فاطمه مهصومه (سلام... علیها)

تقدیر و تشکر

سپاس خداوندی را که بشر را آفرید و اندیشه راه و رای همه چیز در او به ودیعه گذاشت.
نهایت تشکر از همراهان ارجمند جناب حجه الاسلام دکتر تقی زاده داوری و جناب حجه الاسلام
دکتر خانمحمدی که مرا در تدوین این اثر یاری نمودند.
و سپاس فراوان از همسرم فداکارم که در طول تحقیق زحمات زیادی را با حوصله پذیرفت.

چکیده

در حیات انسانی، فرهنگ از اساس ترین نهادهایی است که هویت و موجودیت یک جامعه را شکل داده و نقش عمده‌ای در سعادت و تکامل جوامع دارد. رفتارهای فرهنگی یک جامعه مبتنی بر باورها و تفکرات حاکم بر آن جامعه می باشند. لذا اگر جامعه‌ای بتواند اصول و مبانی خود را به گونه‌ای صحیح تبیین کرده و بر اساس آن الگوهای مناسب رفتاری و عملی ارائه نماید، زمینه تکامل آن جامعه را فراهم نموده است. دیدگاه‌های متفاوتی در مورد فرهنگ و شاخص‌های آن در یک جامعه ایده‌آل داده شده است. ترسیم آرمان شهرها در طول تاریخ توسط اندیشمندان در راستای دستیابی به الگویی برای این جامعه بوده است. پژوهش حاضر درصدد تبیین این شاخصه‌ها براساس آیات و روایات است تا با الگوسازی و ارائه آن زمینه تعالی و بالندگی جامعه اسلامی را فراهم سازد. شکوفایی و پویایی فرهنگ از یکسو، مواجهه فرهنگ‌ها در عرصه جهانی و حذف خرده فرهنگ‌ها از سوی دیگر، تحولات فرهنگی را امری اجتناب ناپذیر نموده است. لذا هر اندازه که فرهنگ یک جامعه به اصول ثابت، معقول و انسانی متکی باشد، از شایستگی و پایداری بیشتری برخوردار است. بر این اساس پایدارترین فرهنگ‌ها برآمده از بطن دین و باورهای دینی است. آموزه‌های دین اسلام و توانمندی‌های فرهنگ اسلامی به موجب حضور جوهره اصلی دین، خصوصیت جهانشمولی و همسو بودن با فطرت انسانی از قوت بالایی برخوردار بوده و به عنوان کامل‌ترین دین پاسخگوی همه نیازها و ابعاد وجودی انسان است. از این رو شاخصه‌های فرهنگی در جامعه اسلامی بر اساس منابع فرهنگی چون قرآن و روایات تعیین شده و به عنوان دستورالعمل‌های دین هویت فردی و اجتماعی جامعه مسلمین را شکل می‌دهد. علم‌گرایی، آرمان‌خواهی، حفظ استقلال، امر به معروف و نهی از منکر، نظم و انضباط اجتماعی، تعاون، خانواده محوری و حجاب و عفت اجتماعی از مهمترین شاخصه‌های فرهنگ در جامعه اسلامی است که اگر چه شاخصه‌های مشترک با سایر فرهنگ‌ها دارد اما در مبنا و نوع نگرش و اهداف با آنها متفاوت است.

کلید واژه ها : فرهنگ، شاخصه‌های فرهنگی، جامعه، جامعه مطلوب، آرمانشهر، قرآن، روایات.

فهرست مطالب

1	فصل اول: کلیات تحقیق.....
2	1- بیان مسأله
2	2- اهمیت موضوع و ضرورت تحقیق
3	3- اهداف پژوهش
3	4- سابقه پژوهش
5	5- سؤال اصلی
5	6- سئوالات فرعی
5	7- فرضیه پژوهش
5	8- روش پژوهش
6	9- روش گردآوری اطلاعات
6	10- سازماندهی پژوهش
	فصل دوم: جامعه مطلوب و ویژگی های آن
	Error! Bookmark not defined. مقدمه
	Error! Bookmark not defined. درآمد
	Error! Bookmark not defined. معنای لغوی جامعه
	Error! Bookmark not defined. معنای اصطلاحی جامعه
	Error! Bookmark not defined. اجتماع و جامعه
	Error! Bookmark not defined. قرآن و جامعه
	Error! Bookmark not defined. دیدگاهها در مورد منشأ زندگی اجتماعی
	Error! Bookmark not defined. نظر ابونصر فارابی
	Error! Bookmark not defined. نظر علامه طباطبایی
	Error! Bookmark not defined. نظر استاد مطهری

- Error! Bookmark not defined.** تعریف جامعه آرمانی
- Error! Bookmark not defined.** فایده طرح جامعه آرمانی
- Error! Bookmark not defined.** بررسی دیدگاه دانشمندان در مورد آرمان شهر
- Error! Bookmark not defined.** جامعه آرمانی در نگاه افلاطون
- Error! Bookmark not defined.** وجه اشتراک و افتراق مدینه فاضله افلاطون و نظرات فلاسفه اسلامی
- not defined.**
- Error! Bookmark not defined.** جامعه مطلوب از نظر ارسطو
- Error! Bookmark not defined.** فارابی و مدینه‌ی فاضله
- Error! Bookmark not defined.** مدینه‌ی فاضله در اندیشه ابن سینا
- Error! Bookmark not defined.** مدینه فاضله ابوحامد محمد غزالی
- Error! Bookmark not defined.** ویژگی‌های جامعه آرمانی
- Error! Bookmark not defined.** طرح جامعه آرمانی در قرآن
- Error! Bookmark not defined.** بیان سرانجام امت‌های پیشین
- Error! Bookmark not defined.** بر شمردن برخی ویژگی‌های جامعه آرمانی
- Error! Bookmark not defined.** تعریف جامعه آرمانی قرآن
- Error! Bookmark not defined.** ویژگی‌های جامعه آرمانی قرآن
- Error! Bookmark not defined.** دیدگاه آیت ... مصباح یزدی
- Error! Bookmark not defined.** دیدگاه امام خمینی(ره)
- Error! Bookmark not defined.** دیدگاه جمعی از متفکرین اجتماعی
- Error! Bookmark not defined.** الف - ویژگی‌های فکری
- Error! Bookmark not defined.** ب - ویژگی‌های روحی
- Error! Bookmark not defined.** جمع‌بندی
- Error! Bookmark not defined.** فصل سوم: فرهنگ و شاخصه‌های آن
- Error! Bookmark not defined.** تعریف فرهنگ
- Error! Bookmark not defined.** الف - معنای عام فرهنگ

- Error! Bookmark not defined.** ب - معنای خاص فرهنگ
- Error! Bookmark not defined.** ج - تعریف اخص فرهنگ
- Error! Bookmark not defined.** تعریف فرهنگ عمومی
- Error! Bookmark not defined.** ویژگی‌های فرهنگ
- Error! Bookmark not defined.** الف - فرهنگ عام و در عین حال خاص است
- Error! Bookmark not defined.** ب - فرهنگ پدیده‌های اکتسابی و در عین حال اجباری است
- defined.**
- Error! Bookmark not defined.** ج - فرهنگ، یک مجموعه‌ی نظامند
- Error! Bookmark not defined.** د - فرهنگ ثابت و در عین حال متغیر
- Error! Bookmark not defined.** 4- تعامل فرهنگ و تمدن
- Error! Bookmark not defined.** اجزاء و عناصر فرهنگ
- Error! Bookmark not defined.** الف - عناصر مادی فرهنگ
- Error! Bookmark not defined.** ب - عناصر معنوی فرهنگ
- Error! Bookmark not defined.** 1- ارزش‌های واقعی
- Error! Bookmark not defined.** 2- ارزش‌های قراردادی (آداب و رسوم)
- Error! Bookmark not defined.** کارکردهای نظام فرهنگی
- Error! Bookmark not defined.** ارتباط بین دین و فرهنگ
- Error! Bookmark not defined.** شاخصه‌های فرهنگی
- Error! Bookmark not defined.** ویژگی ضروری شاخص‌ها
- Error! Bookmark not defined.** آسیب شناسی شاخصه‌های متداول فرهنگی
- Error! Bookmark not defined.** 1- غفلت از امور فرهنگی
- Error! Bookmark not defined.** 2- عدم توجه نسبت به برخی فعالیت‌های مهم در جامعه ایران
- defined.**
- Error! Bookmark not defined.** 3- ضرورت توجه به کیفیت
- Error! Bookmark not defined.** فصل چهارم: شاخصه‌های فرهنگی

- Error! Bookmark not defined.** شاخصه توحید
- Error! Bookmark not defined.** مفهوم توحیدی و ربانی بودن فرهنگ
- Error! Bookmark not defined.** مشخصه‌های فرهنگ توحیدی و الهی
- Error! Bookmark not defined.** 1- فطری بودن این شاخصه
- Error! Bookmark not defined.** 2- هدفمندی و ارائه شناخت روشن از حیات
- Error! Bookmark not defined.** 3- عدم وجود تضاد در اجزاء فرهنگ توحیدی و ربانی
- defined.**
- Error! Bookmark not defined.** 4- توجه به معنویات و عدم روحیه دنیاگرایی
- Error! Bookmark not defined.** 5- فرهنگ توحیدی فرهنگی جامع و با ثبات
- Error! Bookmark not defined.** جمع‌بندی
- Error! Bookmark not defined.** شاخصه علم محوری
- Error! Bookmark not defined.** ماهیت علم از دیدگاه قرآن
- Error! Bookmark not defined.** اهمیت علم و دانش از نگاه قرآن
- Error! Bookmark not defined.** اهمیت علم از دیدگاه روایات
- Error! Bookmark not defined.** کارکردهای علم
- Error! Bookmark not defined.** جمع‌بندی
- Error! Bookmark not defined.** شاخصه خانواده محوری
- Error! Bookmark not defined.** معنانشناسی خانواده
- Error! Bookmark not defined.** قداست کانون خانواده و تشویق اسلام به تشکیل آن
- Error! Bookmark not defined.** الف - ازدواج عامل آرامش و اطمینان
- Error! Bookmark not defined.** ب - دریچه ورود به برکات
- Error! Bookmark not defined.** ج - استمرار و بقای نسل انسان
- Error! Bookmark not defined.** د - بهداشت روانی یا مصونیت از احساس گناه
- Error! Bookmark not defined.** - توجه به جایگاه خانواده در فرهنگ اسلام
- Error! Bookmark not defined.** الف - کارکرد و جایگاه خانواده در قرآن

- 1- محل تسکین..... **Error! Bookmark not defined.**
- 2- محل ذکر و تلاوت آیات الهی..... **Error! Bookmark not defined.**
- 3- محل رابطه‌ای قدسی..... **Error! Bookmark not defined.**
- 4- لزوم حفظ حریم خانه..... **Error! Bookmark not defined.**
- ب - خانواده آرمانی در قرآن..... **Error! Bookmark not defined.**
- 1- مبانی روابط در خانواده آرمانی..... **Error! Bookmark not defined.**
- 2- هدف خانواده آرمانی..... **Error! Bookmark not defined.**
- جمع‌بندی..... **Error! Bookmark not defined.**
- شاخصه نظم و انضباط اجتماعی..... **Error! Bookmark not defined.**
- جایگاه و ضرورت..... **Error! Bookmark not defined.**
- مؤلفه‌ها و عوامل ایجاد نظم..... **Error! Bookmark not defined.**
- 1- اهداف..... **Error! Bookmark not defined.**
- 2- برنامه‌ریزی..... **Error! Bookmark not defined.**
- 3- رهبری و مدیریت..... **Error! Bookmark not defined.**
- 4- حکومت و قوانین..... **Error! Bookmark not defined.**
- کارکردهای نظم..... **Error! Bookmark not defined.**
- 1- کارکرد سرعت بخشی و اتقان در امور..... **Error! Bookmark not defined.**
- 2- ایجاد آرامش در زندگی فردی و اجتماعی..... **Error! Bookmark not defined.**
- پیامدهای بی‌نظمی..... **Error! Bookmark not defined.**
- راه‌های ایجاد نظم..... **Error! Bookmark not defined.**
- 1- پیروی از هوا و هوس..... **Error! Bookmark not defined.**
- 2- بی‌عدالتی و نابرابری‌های اجتماعی..... **Error! Bookmark not defined.**
- 3- مسئولیت‌گریزی..... **Error! Bookmark not defined.**
- 4- اولویت‌گریزی..... **Error! Bookmark not defined.**
- راه‌کارهای اسلام برای تأمین نظم اجتماعی..... **Error! Bookmark not defined.**

- Error! Bookmark not defined.** جمع بندی
- Error! Bookmark not defined.** شاخصه کار و تلاش
- Error! Bookmark not defined.** 1_ الگودهی اسلام از کار و تلاش انبیاء و ائمه علیهم السلام
- defined.**
- Error! Bookmark not defined.** 2_ کاربرترین عبادت
- Error! Bookmark not defined.** 3_ کار جهاد بزرگ اجتماعی
- Error! Bookmark not defined.** 4_ کار مایه عزت و شخصیت
- Error! Bookmark not defined.** 5_ نهی از بیکاری و تنبلی
- Error! Bookmark not defined.** جمع بندی
- Error! Bookmark not defined.** شاخصه نظارت عمومی (امر به معروف و نهی از منکر)
- Error! Bookmark not defined.** تعریف معروف و منکر
- Error! Bookmark not defined.** اهمیت و جایگاه فرهنگ امر به معروف و نهی از منکر
- Error! Bookmark not defined.** امر به معروف و نهی از منکر از دیدگاه عقل
- Error! Bookmark not defined.** وجوب حفظ نظام
- Error! Bookmark not defined.** مصلحت جمع و جامعه بشری
- Error! Bookmark not defined.** ضمانت اجرای قوانین
- Error! Bookmark not defined.** امر به معروف و نهی از منکر در اسلام
- Error! Bookmark not defined.** اهمیت و جایگاه امر به معروف و نهی از منکر در قرآن
- Error! Bookmark not defined.** اهمیت و جایگاه امر به معروف در روایات
- Error! Bookmark not defined.** جمع بندی
- Error! Bookmark not defined.** شاخصه تعاون
- Error! Bookmark not defined.** مبانی نظری تعاون و هم یاری اجتماعی
- Error! Bookmark not defined.** الف - تعلق امور به جامعه
- Error! Bookmark not defined.** ب - اعتقاد به حق همه افراد جامعه در ثروت های طبیعی
- defined.**

- Error! Bookmark not defined.** ج - برادری اسلامی
- Error! Bookmark not defined.** 3_ اصل انصاف و عدالت
- Error! Bookmark not defined.** 4_ اصل خودگردانی و استقلال
- Error! Bookmark not defined.** 5_ اصل همبستگی یا تعاون در مشارکت
- Error! Bookmark not defined.** اصول تعاون در سیره ائمه اطهار(علیهم السلام)
- Error! Bookmark not defined.** الف - بهره گیری از ابزارهای معنوی
- Error! Bookmark not defined.** ب - تعجیل در تأمین نیازهای مردم
- Error! Bookmark not defined.** 2_ تأمین نیازمندی‌های محرومان جامعه
- Error! Bookmark not defined.** الف - تحذیر جامعه از غفلت نسبت به یکدیگر
- Error! Bookmark not defined.** ب - ترویج روحیه مواسات
- Error! Bookmark not defined.** ج - انفاق به فقرا و محرومان
- Error! Bookmark not defined.** د - تأمین امنیت روانی نیازمندان
- Error! Bookmark not defined.** جمع‌بندی
- Error! Bookmark not defined.** شاخصه حجاب و عفاف
- Error! Bookmark not defined.** مفهوم اصطلاحی حجاب
- Error! Bookmark not defined.** حجاب یک قانون الهی
- Error! Bookmark not defined.** حجاب در قرآن
- Error! Bookmark not defined.** حجاب احیاگر ارزش‌های متعالی
- Error! Bookmark not defined.** 1_ حجاب و سلامت اخلاق جامعه
- Error! Bookmark not defined.** 2_ حجاب و شخصیت زن
- Error! Bookmark not defined.** 3_ حجاب و استحکام خانواده
- Error! Bookmark not defined.** 4_ حجاب و آزادی زن
- Error! Bookmark not defined.** 5_ پاکی و طهارت
- Error! Bookmark not defined.** 6_ نقش دفاعی حجاب
- Error! Bookmark not defined.** 7_ حجاب و جاذبه

- Error! Bookmark not defined.** 8- حجاب و حس احترام
- Error! Bookmark not defined.** 9- حجاب و سلامت جسمانی
- Error! Bookmark not defined.** 10- حجاب و شجاعت حقیقی
- Error! Bookmark not defined.** جمع بندی
- Error! Bookmark not defined.** خاتمه: نتیجه گیری
- Error! Bookmark not defined.** منابع و مأخذ

فصل اول:

کلیات تحقیق

1- بیان مسأله

جامعه چون یکی ارگانیزم زنده از بخش‌های متنوع و مختلفی تشکیل شده و این بخش‌ها با توجه به شرایط و کارویژه‌های مخصوص به خود هر کدام نیازی از این کالبد را برطرف و مراتب یک حیات سالم و مترقی را فراهم می‌کند به طوری که هر جامعه متشکل از اجزاء و نهادهای مختلف فرهنگی، سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و... است و ویژگی هر کدام از این نهادها با توجه به عوامل مختلفی چون جغرافیا، دین و موقعیت مکانی و زمانی متفاوت است. در این بین یکی از اساس‌ترین نهادها در هر جامعه، نهاد فرهنگ است چرا که اساساً فرهنگ هر جامعه است که سایر نهادها را تحت الشعاع خود قرار می‌دهد و ویژگی‌ها و کارکردهای متناسب را برای آن‌ها تعریف می‌کند. از سوی دیگر فرهنگی نیز برآمده از اعتقاد و باورهای حاکم بر هر جامعه است به طوری که اگر جامعه‌ای بتواند اصول و مبانی خود را به گونه‌ای صحیح تبیین کند و الگوهای مناسب رفتاری و عملی را ارائه نماید و در واقع فرهنگ سازی مناسبی داشته باشد زمینه‌ساز تکامل و سعادت جامعه خود خواهد بود. بر این اساس می‌توان گفت بهترین فرهنگ‌ها، فرهنگی است که برآمده از بطن دین و باورهای دینی باشد چرا که تنها نهادی که می‌تواند پاسخگوی همه نیازهای انسان و در نظر گیرنده همه ابعاد وجودی او باشد و متناسب با فطرت وجودی او ساخته و پرداخته شده باشد دین است و بهترین فرهنگ را دینی ارائه می‌دهد که کامل‌ترین دین باشد و به همه جنبه‌های فکری و عقیدتی و عملی و تحقق‌پذیر زندگی توجه داشته باشد. لذا فرهنگ اسلامی به موجب حضور جوهره اصلی دین یعنی توحید و ربانی بودن دارای هویتی است که در آن همه ابعاد زندگی، عشق و حماسه، دین و دنیا، عقل و وحی، سیاست و فلسفه و هنر و... همه در کنار هم می‌نشینند و هویت واحدی برای برآورده کردن همه نیازهای انسان در مسیر هدایت تشکیل می‌دهند.

از این رو در این پژوهش همت بر آن است که با معیار قرار دادن قرآن شریف و روایات اسلامی، شاخصه‌های فرهنگ اسلامی برای تحقق جامعه مطلوب را شماره و تصویر تعالیم و بر این اعتقادیم که هیچ اندیشه بریده شده از وحی توانایی ارائه شاخص‌های فرهنگی (و یا غیر از آن) برای یک جامعه که تأمین‌کننده سعادت بشر باشد را ندارد.

2- اهمیت موضوع و ضرورت تحقیق

از آنجا که در عرصه نظریه پردازی، ایده‌ها و دیدگاه‌های متفاوتی در مورد فرهنگ و شاخص‌های آن در یک جامعه ایده‌آل داده شده و گاه این نظریات ضد و نقیض بوده و در عرصه‌های غیرتئوریک هم هیچ معیار و ملاکی برای صدق این

ادعاها مشخص نشده و تنها با آزمون و خطا و پرداخت هزینه‌های گزاف می‌توان به مطلوب یا نامطلوب بودن این شاخص‌ها برای جامعه پی برد و گاه با ترویج بعضی از مدل‌ها و الگوهای فرهنگی غلط در هلاکت یک جامعه تسریع شده است. و با توجه به اینکه بخش عمده فرهنگ را عقاید و اخلاقیات یک جامعه تشکیل می‌دهد و اساس و ریشه فرهنگ عقیده، برداشت و تلقی هر انسانی از واقعیات و حقایق عالم و نیز خلیات فردی و اجتماعی و ملی است مشخص می‌شود، مقوله فرهنگ از نظر تأثیرش در آینده یک ملت و یک کشور با هیچ چیز دیگر قابل مقایسه نیست.

لذا باید شاخصه‌های مناسب از منبعی انتخاب شود که بیشترین آشنایی را با بشر و مقتضیات او داشته باشد. از آنجا که دین اسلام خصوصیت جهانشمولی داشته و منطبق با فطرت انسانی می‌باشد، قابلیت ارائه یک فرهنگ مطلوب برای تمام اعصار را دارد و از این رو بر ماست که به عنوان یک جامعه اسلامی، دورنمایی از یک جامعه مطلوب با شاخص‌های فرهنگی برگرفته از وحی و منابع ناب شیعی ارائه دهیم تا بر مبنای آن یک مهندسی فرهنگی که احیاگر هویت فرهنگی اصیل اسلامی - انسانی باشد شکل گیرد.

3- اهداف پژوهش

- ارائه تعریف مناسب از جامعه مطلوب
- بررسی فرهنگ و شاخص‌های آن و چگونگی استخراج این شاخصه‌ها
- بیان نظریات اندیشمندان مختلف درباره جامعه مطلوب
- استخراج شاخصه‌های فرهنگی جامعه مطلوب از دیدگاه قرآن و روایات
- ارائه طرحی جامع از شاخصه‌های فرهنگی جامعه مطلوب برای استفاده در جامعه اسلامی

4- سابقه پژوهش

در زمینه فرهنگ تألیفات متعددی توسط محققان و نویسندگان به رشته تحریر درآمده و با جهت‌گیری‌های مختلف این پدیده مورد بررسی قرار گرفته است.

در زمینه جامعه مطلوب نیز آراء و نظرات اندیشمندان مختلف به صورت موردی در کتاب‌هایی که مربوط به نظرات متفکران است بیان گردیده ولی در زمینه شاخصه‌های فرهنگی جامعه مطلوب از دیدگاه قرآن و روایات تألیفی مشاهده نگردید. آنچه در این قسمت به بیان آن پردازیم تألیفات مشابهی است که در این زمینه صورت گرفته و نقاط اشتراک و افتراقی با پژوهش حاضر دارد.

کتاب شاخص‌های فرهنگ عمومی (موضوع ماده 105 قانون برنامه چهارم توسعه) با تدوین دفتر سنجش فرهنگی، طی دو بخش و در قالب چهار فصل به تبیین جایگاه فرهنگ و شاخص‌های فرهنگ عمومی پرداخته و الگوی ناظر بر مطالعه فرهنگ عمومی و سپس الگوی تقسیمات درونی فرهنگ و فرهنگ عمومی را ارائه کرده و در هر محور علاوه بر شاخص‌های مثبت مبتنی بر ارزش‌های بومی، شاخص‌های منفی نیز که نظر به ضد ارزش‌ها دارد آورده شده است. در این اثر، به جز شاخص‌های کلان فرهنگ عمومی، سعی شده است تا محک یا همان مصداق قابل ارزیابی در حوزه هر شاخص هم مورد مطالعه قرار گیرد و تأثیر گذارترین، سخنگوترین و حساس‌ترین متغیرها و مصداق‌های یک شاخصه ارزیابی شود.

پایان‌نامه «جامعه آرمانی از دیدگاه حضرت علی(ع)» نوشته فاطمه کاظمی به راهنمایی دکتر محمدمهدی گرجیان به بررسی جامعه آرمانی از دیدگاه حضرت امیر(ع) پرداخته و اهمّ ویژگی آن را در پنج مورد بررسی کرده است که عبارت است از: عدالت، حق محوری، آزادی توأم با مسئولیت در برابر خدا، وحدت حول محور الهی و مشارکت مردمی.

و راه‌های رسیدن به جامعه آرمانی را محور قرار دادن قرآن، سنت پیامبر، پیشوایان معصوم و پیروی از عقل دانسته و در آخر موانع رسیدن به جامعه آرمانی را از دیدگاه آن حضرت بیان کرده و به این نتیجه رسیده است که هدف از ایجاد جامعه آرمانی رسیدن به کمال که همان قرب الهی است می‌باشد و کمال جویی از طریق تقوا امکان پذیر است.

این رساله از آن جهت که جامعه آرمانی را به طور کلی بررسی کرده و شاخص‌هایی که در نظر گرفته عمومی بوده و تنها از نگاه حضرت امیر(ع) بررسی شده است. در راستای کار ما که بررسی شاخصه‌های فرهنگی از دیدگاه قرآن و روایات است نمی‌باشد.

پایان‌نامه «ویژگی‌های سیاسی جامعه مطلوب از دیدگاه امام علی(ع)» نوشته سمیه منصوری به راهنمایی آقای اصولی پژوهش دیگری است که با هدف بررسی و تبیین اصول سیاسی، اصول اداره حکومت، شاخصه‌های حکومت مطلوب و وظایف مردم و نقش آن‌ها در ایجاد حکومت مطلوب از نگاه امیرالمؤمنین(ع) به نگارش درآمده و به این نتیجه رسیده که چنانچه افرادی صالح و آشنا به وظایف و حقوق خویش در جامعه حضور داشته باشند اعمّ از زمامداران و مردم به عنوان دو رکن اصلی جامعه، و یکدیگر را در جهت سعادت و کمال حقیقی و رسیدن به نظامی شایسته که در سایه آن بتوان به عدالت و مساوات و وحدت و قانون و آزادی در پرتو مدیریتی سالم و همه جانبه دست یافت یاری رسانند و در تصمیم‌گیری‌ها مشارکت سیاسی داشته باشند می‌توانیم به جامعه مطلوب دست یابیم.

این رساله از آن جهت که رویکرد سیاسی دارد و به شاخصه‌های سیاسی جامعه مطلوب تنها از نگاه حضرت علی(ع)

پرداخته است، مغایر با رویکرد ما به جامعه مطلوب بوده و کمکی به ما ننموده است.

همچنین مقالات متعدد با نگاه به فرهنگ، به تبیین اجزا گوناگون آن پرداخته و تحلیل‌های متفاوتی در رابطه با کارکرد و اجزا آن صورت داده‌اند.

به طور کلی به نظر می‌رسد با توجه به اهمیت موضوع فرهنگ و بویژه فرهنگ اسلامی و کارویژه‌های آن در حکومت اسلامی هنوز جا برای انجام تحقیقات تازه وجود داشته و پژوهشی حاضر گامی است در جهت بسط موضوع و امید است چنین موضوعات و مباحثی با انجام پژوهش‌های تازه‌تر، تکمیل و پی گرفته شود.

5- سوال اصلی

جامعه مطلوب از نگاه قرآن و روایات از چه شاخصه‌های فرهنگی برخوردار است؟

6- سئوالات فرعی

- جامعه مطلوب چیست؟

- فرهنگ چیست و شاخصه‌های آن کدام است؟

- شیوه‌های دستیابی به شاخصه‌های فرهنگی کدام است؟

- اندیشمندان چه شاخص‌هایی را برای جامعه مطلوب ذکر کرده‌اند؟

- بنا بر دیدگاه قرآن و روایات ملاک‌های فرهنگی جامعه مطلوب کدام است؟

7- فرضیه پژوهش

- تنها خالق انسان‌ها با توجه به حکمت و علم خود قادر است که مرزها و حدود یک جامعه مطلوب را برای بشر ترسیم نماید و هموست که این حدود و شاخص‌ها را از طریق وحی به آن‌ها نشان داده است.

- اولیاء خدا با ارتباط با وحی ترسیم گرای حدود و شاخص‌های فرهنگ برای یک جامعه الهی‌اند.

8- روش پژوهش

انتخاب نوع مطالعه یا روش انجام تحقیق عمدتاً متأثر از ماهیت و نوع سئوالات پژوهش می‌باشد. در تحقیق حاضر،

روش انجام پژوهش، روش اسنادی است که در تعریف آن می‌توان گفت: «هنگامی که مطالعه‌ای صرفاً از طریق کسب و یا

اسناد و مدارک دیگر به طور واسطه صورت می‌گیرد بدان مطالعه اسنادی اطلاق می‌شود»^(۱).

بعد از جمع آوری اطلاعات از طریق اسنادی، اطلاعات به دست آمده به صورت توصیفی بیان شده است.

9- روش گردآوری اطلاعات

اطلاعات از طریق فیش برداری از منابع جمع آوری شده است.

10- سازماندهی پژوهش

پژوهش حاضر ذیل 5 فصل سازماندهی شده است:

فصل اول، کلیات پژوهش، این فصل شامل بیان مسأله، اهمیت و ضرورت پژوهش، اهداف و سابقه پژوهش، سؤال اصلی، سئوالات فرعی، فرضیه پژوهش، روش پژوهش و گردآوری اطلاعات می‌باشد.

فصل دوم، این فصل به جامعه و دیدگاه‌های مربوط به آن می‌پردازد و در ادامه جامعه آرمانی و نظرات اندیشمندان مختلف در مورد آن مطرح گردیده و این ویژگی‌های جامعه مطلوب و آرمانی قرآن مقایسه شده است.

فصل سوم، فرهنگ و شاخصه‌های آن است که به فرهنگ و مباحث مربوط به آن (تعریف، اجزا، کارکرده) پرداخته و شاخصه‌های فرهنگی و چگونگی استخراج آن‌ها بیان گردیده است.

فصل چهارم، به بررسی جایگاه شاخصه‌های فرهنگی که به نظر مهم و ضروری آمده از منظر قرآن و روایات پرداخته است.

فصل پنجم، نتیجه‌گیری.